

nieuws- en informatieblad

BELANGRIJKE DATA

- 10 mei 2011: excursie Rotterdam, Rotterdams Stadhuis, Chabot Museum en Huis Sonneveld.
- 12 mei 2011: bezoek ICN en Rijswijk (voor diegenen die in september wegens overtekening niet meekonden).
- 16 juni 2011: excursie Amsterdam, Tuschinski theater en rondwandeling.
- 19 augustus 2011: Glasmuseum Leerdam, tentoonstelling Copier (onder voorbehoud).

IN DIT NUMMER

- Van het bestuur: aankondigingen evenementen (pag 2).
- Het Chabot Museum en de omgeving van de museum-parkvilla's (pag 2).
- Museumwoning Huis Sonneveld (pag 4).
- Tuschinski (pag 9).
- Stichting Lambertus Zijl (pag 13).
- Boekbespreking: De kunst van De Gruyter (pag 14).
- Tentoonstellingsagenda (pag 16).

VAN HET BESTUUR

Wij hebben twee evenementen georganiseerd waarvoor wij u graag uitnodigen om daaraan deel te nemen. Op dinsdag 10 mei gaan we naar Rotterdam om de wand-schilderingen van Thorn Prikker in het stad-huis te gaan bekijken. 's Middags bezoeken we het Chabotmuseum en Museumwoning Sonneveld. Donderdag 16 juni gaan we naar Amsterdam om in de ochtend door theater Tuschinski te worden rondgeleid en 's middags in de omgeving met een gids rond te wandelen en de nodige gebouwen te bekijken. Zie verder de informatie in deze 'Rond 1900' en de bijgevoegde opgaveformulieren.

Verder zullen we waarschijnlijk 19 augustus een zomere excursie naar het vernieuwde Glasmuseum in Leerdam organiseren om daar de tentoonstelling over Copier te gaan bekijken. U zult daarover nog nader bericht ontvangen.

HET CHABOT MUSEUM EN DE OMGEVING VAN DE MUSEUM-PARKVILLA'S

In het Museumpark, midden in het grootstedelijke centrum van Rotterdam, staan zes monumentale villa's. Vier ervan dateren uit de jaren dertig van de vorige eeuw en twee van na de Tweede Wereldoorlog. Het woonhuis Kraayeveld maakt deel uit van dit villa-wijkje aan de Jongkindstraat op het voormalige Land van Hoboken. Het woonhuis Sonneveld is evenals de museumvilla Huis Sonneveld te beschouwen als een parel van het Nieuwe Bouwen. De witte hoekvilla aan het Museumpark is ontworpen door Gerrit Baas (1897-1977), in samenwerking met Leonard Stokla (1893-1983), de voormalige chef de bureau van Kromhout. Baas was, voordat hij zich als zelfstandig architect vestigde, werkzaam voor architectenbureau Brinkman&Van der Vlugt, dat internationale bekendheid verwierf met ontwerpen voor

(vervolg op pagina 3)

Conservator Hans Vogels leidt de VVNK-leden rond in de tentoonstelling Collectie Spijker in MuseumgoudA. 12 maart 2011. Foto Paul Guijt.

de naburige villa's, waaronder villa Bouvé en Huis Sonneveld, de Van Nellefabriek en het Feijenoord Stadion in Rotterdam.

Kenmerkend voor het huis zijn de lichte ruimten, de openheid naar de tuin en het fraaie zicht op de omgeving van het Museumpark.

De tuinen van de Museumparkvilla's vormen een uniek groen gebied in het centrum van Rotterdam. Deze omgeving vormt een decor waarin de bijzondere Rotterdamse architectuur uit de periode van het internationale Nieuwe Bouwen opnieuw kan worden beleefd.

Kraayeveld, directeur bij baggermaatschappij Adriaan Volker, verwierf de grond pas in 1938. Aanvankelijk waren er bezwaren tegen de bouw van een villa hier vanwege het uitzicht op Boijmans.

De woning heeft een sterk horizontaal karakter door de langgerekte vensterstroken en het langgerekte balkon met luifel langs de zuidgevel. Verder zijn de halfronde vormen bij balkon, erker en trappenhuis opvallend. Rondingen en balkons geven het huis het uiterlijk van een oceaanstomer.

Het huis is als betonskelet geconstrueerd en witgepleisterd. Alle buitenramen hadden stalen kozijnen. Het trappenhuis was voorzien van een verticaal raam met matglas.

De woning bevatte royale woonverblijven op de begane grond: een zitkamer, een eetkamer, keuken en een werkkamer. Op de verdieping waren een slaapkamer met eigen badkamer en wc, een dienstbodekamer en drie logeerkamers met extra badkamer.

Omdat mevrouw Kraayeveld slecht ter been was had het huis een lift.

De kelder van de woning bevatte technische ruimtes voor de lift en de centrale verwarming, diverse voorraadruimtes en een schuilkelder met aparte uitgang.

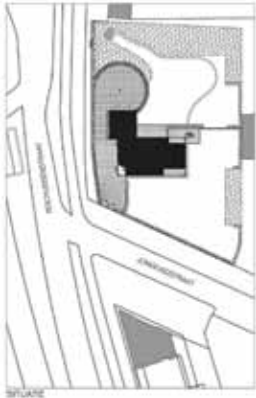
Tijdens de oorlog huisde de SS in de woning. In 1969 werd het woonhuis verkocht en tot kantoor verbouwd door Groosman. Op het dak werd wegens ruimtegebrek een extra verdieping gebouwd, die door middel van stalen pergola's en een luifel aansluit bij het oorspronkelijke ontwerp.

In 1991 werd de villa aangekocht door het echtpaar Grootveld om er een museum gewijd aan de Rotterdamse schilder en beeldhouwer Hendrik Chabot in te vestigen. Het Chabotmuseum was sinds 1962 in een woonhuis in Hillegersberg gevestigd. Het woonhuis werd aangepast aan de museum-eisen door architectenbureau F.C. de Weger. In november 1993 werd het nieuwe Chabot Museum geopend.

Tekst en afbeelding ontleend aan de website van het Chabot Museum www.chabotmuseum.nl

MUSEUMWONING SONNEVELD

Aan de rand van het Museumpark Rotterdam, naast het NAI, op de hoek van de Jongkindstraat en de Rochussenstraat, staat Museumwoning Sonneveld.

Het is één van de best bewaarde woonhuizen in de stijl van het Nieuwe Bouwen.

Situatie.

De woning is begin jaren dertig ontworpen door architectenbureau Brinkman en Van der Vlugt, bekend van de Van Nellefabriek en het Feyenoordstadion. Na een intensieve periode van restauratie en herinrichting, is Huis Sonneveld sinds maart 2001 als museumwoning van het NAI toegankelijk voor publiek.

Met de benaming "Het Nieuwe Bouwen" wordt een functionalistische architectuur aangeduid die begin 20e eeuw opkwam en zijn hoogtepunt tussen de beide wereldoorlogen beleefde. Niet monumentaliteit lag aan de basis van het ontwerp, zoals bij veel traditionele architectuur, maar de functie van het gebouw en de behoeften van de gebruikers.

De architecten van het Nieuwe Bouwen gebruikten graag moderne technieken en materialen als beton en staalconstructies. Daarmee zouden ze efficiënte, hygiënische gebouwen kunnen ontwerpen. Belangrijk ook was een functionele plattegrond met open, liefst vrij indeelbare ruimtes. Een gebouw moest een open, luchtige indruk

Plattegronden van het Huis Sonneveld.

maken, in tegenstelling tot de traditionele, gesloten bouwblokken. Ze streefden naar een gezonde leefomgeving waarin frisse lucht en veel zonlicht onontbeerlijk waren. 'Licht, lucht en ruimte' werd de slogan van de Nieuwe Bouwers.

Deze uitgangspunten van het Nieuwe Bouwen zijn gemakkelijk in Huis Sonneveld te herkennen. Zowel aan de voor- als aan de achterzijde zijn grote strookvensters te zien. Deze zorgden ervoor dat in ieder vertrek veel licht binnen kwam. De vele deuren die naar de tuin en de balkons leidden maakten een intensief gebruik van de buitenruimte mogelijk. Met een staalskeletconstructie en

betonnen vloeren waren er geen dragende muren meer nodig en kon de ruimte vrij worden ingedeeld. Muren werden alleen nog gebruikt om de ruimtes van elkaar te scheiden.

Behalve aan de regels van het Nieuwe Bouwen voldoet Huis Sonneveld ook aan de punten die Le Corbusier in 1921 formuleerde voor een nieuwe architectuur in 'Towards a new architecture'. Hij wilde de natuur binnenhalen door gebruik van balkons en dakterrassen; een plattegrond zonder dragende binnenmuren en een buitengevel als een soort 'gordijn', zonder dragende functie. Hij had een voorkeur voor horizontale ramen, liefst over de hele lengte van de gevel, en propageerde het 'opgetild wonen', het verheffen van het gebouw boven de grond. Dit principe liet zich goed toepassen in Huis Sonneveld omdat de opdrachtgevers graag een inpandige garage wensten. De belangrijkste leefruimten bevonden zich mede daardoor niet op de begane grond, maar op de eerste en tweede verdieping.

In 1929 gaf Albertus Sonneveld, één van Huis Sonneveld bij oplevering in 1933. Foto (c) Jan Kamman. Collectie Nederlands Fotomuseum.

de drie directeuren van de Van Nellefabriek, de opdracht een vrijstaand huis voor zijn gezin te ontwerpen. In 1933 verhuisde de familie naar de Jongkindstraat, zonder ook maar iets uit hun oude woning mee te nemen. Ze gingen niet alleen in een ander huis wonen, maar pasten ook hun levensstijl aan, conform de smaak van de avant-garde. Huis Sonneveld toont aan dat nieuwe tendensen in de architectuur werden gedragen door een invloedrijke burgerij.

Brinkman en Van der Vlugt hebben zich bij het ontwerp verdiept in de leefwijze van de familie Sonneveld. De vertrekken van bewoners en personeel zijn strikt van elkaar gescheiden. De kleuren van de kamers zijn gekozen in overeenstemming met de wensen van de familieleden. Ook de technische voorzieningen van het huis zijn ontworpen in samenspraak met het gezin. De architecten hebben zich bovendien tot in detail met de inrichting bezig gehouden. Ze bepaalden zelfs de plek waar de meubels in het huis kwamen te staan. Dat Brinkman en Van der Vlugt zoveel tijd en aandacht aan het ontwerp hebben kunnen besteden was te 'danken' aan de economische malaise van dat moment. Door de beurskrach van 1929 bleven grote opdrachten als de Van Nellefabriek uit.

Huis Sonneveld is een eerste voorbeeld van een voor de jaren dertig moderne inrichting waarin de producten van deze firma's consequent zijn toegepast.

Wat direct opvalt in de woning is de heldere kleurstelling van het interieur. Voor de stoffering van het huis werd gekozen uit het assortiment van Metz & Co, onder andere uit een zojuist uitgebracht stalenboekje waarvoor kunstenaar Bart van der Leek

Woonkamer met gele stoel. Foto Jannes Linders.

het kleurengamma had bepaald. Het waren heldere en lichte kleuren: vermiljoenrood, korenbloemblauw en eidooiergeel, gecombineerd met licht -en donkergrijs en bruin. Ze waren verkrijgbaar in verschillende stofsoorten voor vaste vloerbedekking, meubelstofferingen en gordijnen. Voor zover bekend is Huis Sonneveld het vroegste Nederlandse voorbeeld van een interieur waarin gebruik gemaakt is van de stoffen van Van der Leck.

De kleuren voor de wanden werden afgestemd op de stoffering. In de zitkamer en bibliotheek vormen de Van der Leck-

Bibliotheek in Huis Sonneveld. Foto collectie NAI.

kleuren accenten in een meer neutrale omgeving waar bruin en beige de sfeer bepalen. De gele bureaustoel en de oranje fauteuils in de bibliotheek steken fel af tegen de bronskleurige wanden en het donkerbruine tapijt. In de slaapkamers en eetkamer is het omgekeerd: de kleuren zijn hier gebruikt voor de grote vlakken: rode eetkamerkasten, blauwe gordijnen en geel voor de vloer. De tafel en stoelen zijn in een neutraal naturel, zwart, grijs en chroom uitgevoerd.

Ontwerptekeningen eetkamer.

Sommige meubels, zoals de eettafel met het ingebouwde belystingssysteem, zijn speciaal voor het huis ontworpen. De meeste meubels en lampen echter zijn seriematig vervaardigd en uit voorraad geleverd. De familie maakte een keuze uit de Gispen catalogus die verscheen in 1933 (no. 52). Het assortiment buismeubelen was daarin nog beperkt. Op interieurtekeningen zijn deze 'oude modellen' nog te zien, maar uiteindelijk is gekozen voor nieuwe modellen uit de nieuwe catalogus no. 52 (1934).

Gispen leverde tafels, stoelen, fauteuils, bureau's en bedden. In veel gevallen zijn de meubels op kleine onderdelen afwijkend uitgevoerd van de standaardmodellen. Zo

Gispen lampencatalogus.

kregen de eetkamerstoelen dezelfde armleuningen als de fauteuils in de woonkamer.

Gispen leverde maar liefst 22 verschillende lampen voor Huis Sonneveld, geselecteerd uit de Gispen lampencatalogus nr. 29 (1930). Lampen met elementaire vormen zoals de kegel, de cilinder en de bol. Maar ook traditionelere en decoratievere lampen vonden een plek in huis: de eettafellamp en de lampjes in de studio hebben stoffen kappen. Deze concessie aan moderniteit kwam voort uit de vraag naar luxe van de opdrachtgever. Daarnaast zijn lampen van het fabriekaat Philinea gebruikt. Ze hebben de hi-tech uitstraling van tl-buizen maar verspreiden warmer licht. Eigenlijk zijn het gloeilampen met een extreem lange gloeidraad. Ze zorgen voor veel en gelijkmatig licht zonder schaduwwerking.

Niet alle meubels komen van de firma Gispen. Gispen had bijvoorbeeld geen tuinmeubels in zijn assortiment, en maar een beperkt aantal banken. Van der Vlugt ontwierp zelf een aantal (inbouw)meubels, zoals de kasten in de slaapkamers, de bank in de woonkamer (uitgevoerd door de firma Allan & Co), en de kaptafel in de slaapkamer

van de ouders (uitgevoerd door Gispen). De Duitse Bauhaus-ontwerper Erich Dieckmann ontwierp het meubilair voor in de 'buitenkamer' op de eerste verdieping. Het kleine bureautje van mevrouw Sonneveld in de woonkamer is van Thonet, net als de houten keukenstoelen. In de kamers van de dienstbodes is gekozen voor de goedkopere Auping bedden in plaats van Gispenbedden.

De woning voorzag bovendien in de modernste voorzieningen die het huishouden en het leven in huis een stuk makkelijker maakten. In de doucheruimte komt water uit minstens tien douchekoppen, en een elektrisch belystingssysteem was in de eettafel verwerkt om de dienstbode tijdens de maaltijd te kunnen roepen.

Bij de restauratie in 2001 zijn huis en interieur zijn zo volledig mogelijk in originele staat teruggebracht. Kleuren en stoffen zijn nauwkeurig nagemaakt en er zijn veel authentieke meubels en lampen gebruikt. Een bezoek aan Museumwoning Sonneveld doet de moderne jaren dertig herleven.

Het gezin Sonneveld bestond uit vier personen; vader Albertus Sonneveld, moeder Gésine Sonneveld-

Echtpaar Sonneveld.

Bos en de dochters Puck en Gé. Albertus Sonneveld en Gésine Bos verloofden zich in 1910 en trouwden in 1912. De oudste dochter Magdalena, bijgenaamd Puck, werd in 1913 geboren en Gesine (Gé) in 1921.

De familie be-woonde Huis Sonneveld van 1933 tot 1955. Albertus Sonneveld was een selfmade zakenman die zich bij Van Nelle had opge-werkt van jongste bediende tot zake-lijk directeur van de tabaksdivisie. Hij reisde elk jaar vele maanden door Amerika om tabak te keuren, in te kopen en te laten verschepen. Tijdens die zaken-reizen voer hij op grote oceanstomers en

Magdalena (Puck).

overnachtte hij in luxe hotels. Hij ontwikkelde zijn smaak, interesses en gevoel voor efficiency en modern leefgemak naar Amerikaans voorbeeld. Zijn belangstelling ging uit naar techniek; naar auto's, fotografie, film en radiotelegrafie, maar ook naar apparaten als liften en telefoons. Hij hield van praktische snuffjes en nieuwe vindingen.

Gé met hondje Teddy in 1933.

Ook mevrouw Sonneveld waardeerde het nut van apparaten die haar leven konden vergemakkelijken. Ze was een praktisch ingestelde vrouw, kordaat en zelfstandig, die niet hield van verspilling van tijd en geld. Tijdens de maandenlange afwezigheid van haar man zwaaide zij de scepter over het huishouden, dat door twee dienstbodes werd verricht. Modern wonen had voor haar ook met status te maken. Ze was gevoelig voor luxe; ze ging chique gekleed en droeg

hoeden en juwelen. Ze was zich bewust van haar maatschappelijke positie als directeursvrouw, en vond het belangrijk te leven conform die status. Het nieuwe huis gaf haar de mogelijkheid aansluiting te zoeken bij de culturele elite waar ze haar sociale identiteit als directeursvrouw kon uitdragen.

Het huishouden werd door mevrouw Sonneveld geleid en door de twee dienstbodes verricht. Mevrouw Sonneveld was een zuinige en nette vrouw. Als er gasten waren geweest liep ze met een flanelen doek langs de trapleuning om de vingerafdrukken weg te wissen. De twee dienstbodes hadden op de begane grond hun eigen kamers en wasruimte met ligbad, wat voor die tijd een bijzonder luxe situatie was. Via de huistelefoon of via de oproeplampjes boven de deur konden de dienstbodes worden opgeroepen. De dochters Puck en Gé hadden op de begane grond hun eigen studio met uitzicht op de achtertuin. Hier maakten ze hun huiswerk, draaiden ze grammofoonplaten of luisterden ze naar de radio.

In Museumwoning Sonneveld kunt u de oude woonsituatie optimaal ervaren door vrij in het huis rond te lopen. Met de gratis audiogids, met verve ingesproken door Koos Postema, wordt u tijdens uw rondgang door het huis geïnformeerd over de geschiedenis, de architectuur en het interieur. In het documentatiecentrum kunt u een videopresentatie van de restauratie en herinrichting bekijken. Ook is er een leestafel en een kleine expositie met voorwerpen en snuisterijen van de familie.

Tekst en afbeeldingen overgenomen van de site van het Nederlands Architectuur Instituut www.NAi.nl.

TUSCHINSKI

Theater Tuschinski (1918-1921) Reguliersbreestraat 26-28 Architect H. L. de Jong Rijksmonument

Het Theater Tuschinski was vóór de oorlog de meest spraakmakende bioscoop van Nederland.

Het werd in 1921 geopend door de bioscoopmagnaat Abraham Tuschinski die hier alle registers opentrok van de zogenaamde Tuschinski-stijl, die in alle door hem gestichte bioscopen herkenbaar was. In 2000-2002 is het gebouw gerestaureerd en teruggebracht naar de situatie van 1921-1936, de periode dat Abraham Tuschinski er de scepter zwaaide. Tegenwoordig vormt het theater onderdeel van het Pathé-concern, dat aansluitend aan de Vijzelstraat een nieuwe bioscoop heeft gebouwd, Pathé de Munt. Het complex bevat na de heropening van het oude Tuschinski in totaal 19 zalen en ruim 4000 stoelen.

Opkomst en val van Abraham Tuschinski

Abraham Icek Tuschinski (1886-1942) was een joodse kleermaker die in 1904 uit Polen naar Rotterdam was gekomen met de bedoeling om vanaf hier naar Amerika over te steken. Hij bleef echter in Rotterdam, waar hij een eenvoudig logement voor Poolse emigranten begon, en vervolgens in 1911 een bioscooptheater. Twintig jaar later bezat hij acht bioscopen, waarvan de meeste in Rotterdam en één in Amsterdam, het Theater Tuschinski. Tussen de beide wereldoorlogen was hij de beroemdste bioscoop-

magnaat van Nederland. Tuschinski drukte een sterk persoonlijk stempel op wat hij liet bouwen en inrichten, waardoor men met recht van een Tuschinski-stijl kon spreken, synoniem voor flamboyant, weelderig, extravagant en ambitieus want, naar eigen zeggen, hij streefde altijd naar "het grootste van het grootste".

Toen Tuschinski al enkele bioscopen in Rotterdam had geopend, besloot hij in 1916 de sprong naar Amsterdam te wagen. Hij begreep dat hij hier met iets bijzonders moest aankomen, want, zoals hij later in het blad Tuschinski Nieuws uit de doeken deed: "Amsterdam heeft vele theaters, maar als ik er een bouw, dan moet het alle andere ver overtreffen [...] grootsch als een tempel en fraai als een paleis, een theater dat zijn weerga in Europa nog niet heeft, en zelfs het verwende Amsterdamsche publiek paf doet staan van bewondering".

Bouwgeschiedenis

Het viel niet mee deze droom werkelijkheid te laten worden. Tuschinski liet zijn oog vallen op een stuk grond in de zogenaamde Duvelshoek tussen de Munt en het Rembrandtplein, dat toen uitgroeide tot het uitgaanscentrum van Amsterdam. Om het terrein in handen te krijgen moest hij met zo'n twintig verschillende huiseigenaren tot overeenstemming komen. Daarna moesten er nog drie makelaars aan te pas komen voordat de laatste bewoner bereid was gevonden te vertrekken. Het terrein was begin 1919 eindelijk bouwrijp. Tuschinski had toen al ruim 600.000 gulden geïnvesteerd. In de roerige jaren na de Eerste Wereldoorlog was het soms moeilijk aan bouwmaterialen te komen. Zo mochten de 1200 heipalen die Tuschinski in Duitsland had besteld het land

Gevel Theater Tuschinski.

niet uit. Daarop reisde de doortastende bioscoopondernemer zelf naar Düsseldorf af om ter plekke erop toe te zien dat de palen in een boot werden geladen waar overheen de Nederlandse vlag werd gelegd om ze de grens over te krijgen. Tijdens de bouwwerkzaamheden kreeg Tuschinski, die zich overal tot in de details mee bemoeide, hooglopende ruzies met de architect van het gebouw, Heyman Louis de Jong (1882-1945), die zelfs tot een proces leidden. De bouw werd daarop voltooid onder leiding van ingenieur D.C. Klaphaak. Voor de inrichting en de aankleding van het interieur werd een groot aantal (sier)kunstenaars aange trokken, onder wie Chris Bartels, Willem Kromhout, Pieter den Besten, Jaap Gidding en Dirk Jan van der Laan.

Op 28 oktober 1921 vond dan eindelijk de opening van het nieuwe theater plaats waarvoor ruim 1500 uitnodigingen waren

verstuurd. Net op tijd was toen ook het theaterorgel geïnstalleerd, een Würlitzer dat Tuschinski in Brussel voor 50.000 gulden op de kop had kunnen tikken. Het 850 orgelpijpen tellende instrument werd het wonderorgel genoemd omdat het alle mogelijke geluiden kon imiteren, van arrensleebellen en vogelgeluiden tot en met de menselijke stem, hoewel een kritisch luisteraar er eerder een kruising tussen een misthoorn en een bromvlieg in hoorde. De totale kosten bedroegen uiteindelijk het destijds astronomische bedrag van circa vier miljoen gulden.

Onderhevig aan veranderingen

Ook na de opening werd in het gebouw verder gewerkt. Eigenlijk was het theater onder het bewind van Tuschinski nooit af. De trendgevoelige bioscoopmagnaat liet het interieur voortdurend veranderen. De vernieuwingsdrang kwam in de aanloop tot het tienjarig jubileum van het theater in 1931 tot een climax. Vele in het oogspringende elementen in het huidige interieur dateren uit die tijd.

Tuschinski was toen op het toppunt van zijn succes. Enkele jaren later kwam de ommekeer en ging Tuschinski zijn ondergang tegemoet, zowel op zakelijk als persoonlijk vlak. In 1936 werd Tuschinski failliet verklaard. De zakelijke leiding ging in andere handen over. Hij bleef nog wel de directeur, maar nu in dienstverband. In 1939 overleed zijn enige zoon op 33-jarige leeftijd. Tijdens het bombardement op Rotterdam van 14 mei 1940 werden al zijn Rotterdamse bioscopen verwoest. Kort na de capitulatie werd Tuschinski op 22 mei 1940, als ambtelos burger de laan uit gestuurd en veranderde de naam van het Amsterdamse Tuschinski Theater in Tivoli. Op 17 september 1942

kwam Tuschinski in Auschwitz aan zijn einde. In de ingangshal van het theater werd in 1949 een herdenkingsplaquette onthuld voor de grondlegger als ook voor zijn eveneens in de oorlog vermoorde compagnons Ehrlich en Gerschtanowitz.

De Tuschinski-stijl

Het Tuschinski theater werd gebouwd in een extravagante stijl die het midden hield tussen Jugendstil, Art Deco en het expressionisme van de Amsterdamse school. De hoog oprijzende gevel aan de Regulierbreestraat werd bekleed met geglazuurde tegels, keramieksculpturen (afkomstig uit de Plateelardewerf fabriek Delft) en smeedijzeren decoraties en lampen.

De ambitie van Tuschinski een filmkathedraal te bouwen, kreeg gestalte in de twee torenfaçades, die het theater inderdaad enigszins op een kathedraal doet lijken. Ook het glas-in-lood van de vensters in de erkers, en de vele reliëfs (ontworpen door Chris Bartels) droegen aan deze indruk bij.

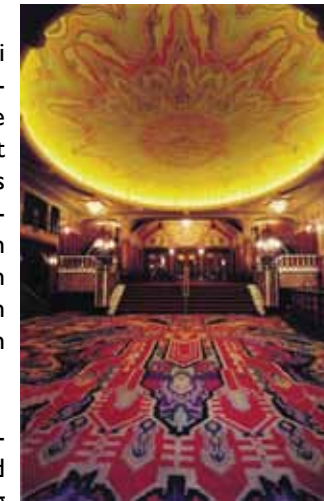
De reacties op de architectuur waren niet altijd lovend. Het Bouwkundig Weekblad sprak zelfs van "stadsverminking" en vond de torens lijken op een projectiel met "dofvergulde ornamenten, die nog weer een eind boven de torens zelf uitsteken en waaraan allerlei rommel opgehangen is".

Het gebouw is onderverdeeld in een rechthoekige voorbouw waarin de ingangs-

hal met daarboven een variétézaal, Le Gâté, is opgenomen; een tussengedeelte met garderobe, toiletten, trappen en overloop; de grote zaal en aan de zijde van de Reguliersdwaarsstraat een toneelgebouw. Het gebouw werd gedragen door een betonskelet, maar daarvan was niet veel te merken in het interieur waar alles schuilging achter tropische houtsoorten, marmer, wandbespanningen, fijn geslepen glas, brons en koper.

Ontvangst en interieur

De ontvangsthall, grotendeels ontworpen door Jaap Gidding, straalde een vorstelijke allure uit, die de bezoeker direct uit de sfeer van alledag wegvoerde naar een sprookjeswereld vol klatergoud. Op de vloer lag een dik tapijt met sprankelende warme kleuren, vervaardigd door de Koninklijke Vereenigde Tapijtfabrieken in Deventer. De gekroonde adelaar die in het tapijt werd verwerkt, was een verwijzing naar Tuschinski's geboorteland Polen. Een regelmatig terugkerend motief op de al even kleurige wandschilderingen is dat van in art-decostijl gestileerde pauwen. De lambriseringen en afwerkingen waren van marmerplaten en tropische houtsoorten. In de rand van

Foyer.

de plafondkoepel waren verschillende kleurenlampjes aangebracht die beurtelings oplichtten. Op de eerste verdieping boven de ontvangsthall bevond zich een dancing annex variété- en cabaretzaal, La Gâté (nu filmzaal 2), die door Pieter den Besten in een vergelijkbare stijl was ingericht. Ook hier was een ondiepe koepel met verschillende kleuren-

lampen. Tegen de muur bevond zich een bronzen fontein met vissenkop.

De grote zaal, met een capaciteit van 1600 zitplaatsen, is in bewuste wedijver gebouwd met gerenommeerde theater- en schouwburgzalen. Ook hier zijn zijbalkons, loges, toneellijst en orkestbak aanwezig. Tuschinski wilde van de film een volwaardige amusementsvorm maken, net zo respectabel als de traditionele kunstvormen als muziek en toneel. Geen van de theaters en schouwburgen in Amsterdam kon echter bogen op een spectaculaire hangconstructie van de balkons als in het Tuschinski Theater. Hoewel de balkons zeven meter de zaal insteken zijn gezichtsbelemmerende zuilen en pijlers achterwege gebleven. De dragende balken rusten op kolommen in de scheidingwand tussen zaal en foyers, en worden over de wandelgangen heen verlengd tot aan de zijgevel en andere draagmuren. Pièce de résistance in de grote zaal was de reusachtige stalen spinlamp, ontworpen door Chris Bartels. Ze werd omgeven door sjabloonschilderingen met pauwenmotieven, vermoedelijk van de hand van Willem Kromhout. Pieter den Besten schilderde in 1931 langs de bovenrand van de wanden achttien, meer dan levensgrote vrouwenfiguren die

Grote zaal.

tijdens de recente restauratie weer aan het licht zijn gekomen.

Voor het toneel bevond zich de orkestbak. Het Tuschinski Theater-orkest o.l.v. Max Tak stond tijdens het interbellum bekend als het beste theaterorkest van Nederland. Met de komst van de geluidsfilm zijn de theaterorkesten geleidelijk verdwenen. In Tuschinski werden echter nog tot 1969 filmvoorstellingen door levende muziek begeleid.

Op 10 mei 1929 werd in Tuschinski de eerste geluidsfilm getoond, *The Broadway Melody*, waarvan Tuschinski de Europese primeur had. De komst van de geluidsfilm noopte tot enkele wijzigingen ter bevordering van de akoestiek. Daartoe werd onder andere de lambrisering hoger opgetrokken.

Aan de wandelgang rondom de zaal bevonden zich de zogenaamde Moorse en Japanse kamer, respectievelijk een intieme zithoek en een garderobe. Een paneel met een voorstelling van een geisha die door bedienden gekleed wordt, verwijst naar de oorspronkelijke functie van de Japanse zaal. Via de wandelgang kon men naar de toiletgelegenheden in het souterrain afdalen waar zich tevens een kinderopvangruimte bevond.

Restauratie

Toen Tuschinski de zakelijke leiding uit handen had moeten geven, onderging het theater gaandeweg een versobering. In de eerste decennia na de Tweede Wereldoorlog was zelfs sprake van onttakeling en zijn vele kostbare inventarisstukken uit het theater ontvreemd. De nevenruimten die verschillende vormen van amusement hadden geboden werden in de jaren zeventig tot kleine filmzalen omgebouwd.

Aansluitend op de opening van het nieuwe Pathé de Munt onderging Tuschinski in 2000-2002 een grondige opknappbeurt door Rappange & Partners. Men herstelde zowel de gevel als het interieur. De leidende gedachte achter de restauratie was het theater niet tot de oorspronkelijke toestand van 1921 terug te brengen, maar ook de door Tuschinski zelf aangebrachte veranderingen te respecteren. De restauratie ging dus feitelijk terug tot de situatie van 1936, het moment dat Tuschinski de zeggenschap uit handen werd genomen.

De entreehal is vooral schoongemaakt. Hier zijn de oorspronkelijke kleurschakeringen weer aan het licht gekomen die onder een dikke nicotinelag verborgen gingen. Het huidige handgeknoopte tapijt is het vierde exemplaar op rij en werd in 1984 vervaardigd door tapijtweeftsters in Marra-kech.

De grootste ontdekking was dat in de zaal de verloren gewaande schilderijen van achttien tot het plafond reikende vrouwenfiguren weer aan het licht kwamen.

Van de grote 'spinnenweblamp' uit 1921 in de zaal zijn de latere perspex-aanvullingen weer vervangen door plaatjes getint glas. De sjabloonschilderingen met pauwenmotieven daaromheen van de hand van Willem Kromhout werden schoongemaakt en deels gereconstrueerd. Het eerste balkon werd ingericht als een luxe business-club. De capaciteit van de grote zaal is hierdoor teruggebracht tot 850 zitplaatsen.

Artikel overgenomen van het bureau Monumenten en Archeologie van de gemeente Amsterdam

Ben Stork, voorzitter Stichting Schone Kunsten 1900 en Stichting Lambertus Zijl

Van verschillende kanten is gevraagd om enige uitleg te geven over de Stichting Lambertus Zijl en de relatie van deze stichting tot de Stichting Schone Kunsten 1900 (SSK 1900). Ongeveer 25 jaar geleden was er sprake van een legaat (groot circa f. 100.000) van de beeldhouwer Lambertus Zijl. Dit legaat is door de SSK 1900 in een aparte opgerichte stichting (de Stichting Lambertus Zijl) ondergebracht. Het bestuur van deze stichting bestaat uit de SSK bestuursleden aangevuld met een familielid van wijlen de beeldhouwer Lambertus Zijl. Behalve het legaat van Lambertus Zijl zijn er in de loop van de jaren nog een aantal schenkingen bij testament door anderen gedaan, die ook bij de Stichting Lambertus Zijl zijn ondergebracht. Anderzijds zijn er regelmatig uitgaven ten laste van het vermogen van de stichting gedaan als bijdrage bij het tot stand komen van tentoonstellingen, boeken, catalogi e.d op het gebied van kunst en toegepaste kunst uit de periode 1880 – 1940.

De penningmeesters hebben het geld steeds prudent beheerd en af en toe voortvarend en, naar achteraf blijkt, zeer goed belegd. Het vermogen van het fonds bedraagt daarvoor nu ruim € 300.000 en kan volgens de statuten besteed worden om de SSK 1900 in stand te houden en haar doelen te verwezenlijken. In het kader van deze doelstelling is besloten om € 150.000 beschikbaar te stellen aan de SSK 1900 die dat bedrag op haar beurt weer beschikbaar zal stellen als bijdrage aan de inrichting van de nieuwbouwvleugel kunst en toegepaste kunst uit de periode 1880 – 1940 van het Drents Museum in Assen.

BOEKBESPREKING

Peter Sprangers: de kunst van De Gruyter; handel en keramiek in Utrecht en elders.

Utrecht, Begijnkade 18 Uitgevers, 2010.
127 blz., ill. ISBN 978.90.78019.30.5.
Prijs: □ 19,95.

De kruidenierswinkels van de firma De Gruyter zijn al geruime tijd uit het Nederlandse straatbeeld verdwenen. Toch herinneren vele Nederlanders zich nog de koffi-geur en het fraaie interieur van de winkels, de 10% korting en "Het Snoepje van de Week". Vanaf 1896 bouwde Jacques de Gruyter uit Den Bosch het gruttersbedrijf uit tot een landelijke onderneming. In Den Bosch was het hoofdkantoor gevestigd en de koffie en thee-fabriek. De formule van verkoop van eigen kwaliteitsproducten in eigen winkels was jarenlang zeer succesvol en leidde tot een kruideniersimperium van meer dan 550 winkels en 7.500 werknemers. In het boek "De kunst van De Gruyter, handel en keramiek in Utrecht en elders" wordt de geschiedenis van het De Gruyterconcern beknopt beschreven aan de hand van de architectuur van de belangrijkste winkelfilialen, met speciale aandacht voor de zeer fraaie Art-Nouveautegetableaus die tot ca. 1930 onlosmakelijk verbonden waren met het winkelinterieur van de Gruyterfilialen. Huisarchitect W.G. Welsing ontwierp voor De Gruyter vele winkelfilialen. Enkele van deze winkelpuien zijn nog in oorspronkelijke staat bewaard gebleven, waaronder winkelfilialen van De Gruyter in Utrecht en in Den Haag. Het boek beschrijft de rijkdom van de tegeltableaus in de winkels met exotische en sprookjesachtige taferelen, die refereerden aan de landen waar de koffie

en thee vandaan kwamen. Bij de beschrijving van de winkelpuien ligt het accent op de stad Utrecht.

Verder besteed het boek aandacht aan de originele wijze waarop het bedrijf de dagelijkse boodschappen vroeger onder de aandacht van de consument bracht. Het boek is rijk geïllustreerd met historische zwart-witfoto's en kleurenopnamen van overgebleven tegeltableaus.

TENTOONSTELLINGAGENDA per april 2011

Amersfoort – Museum Flehite
033-2471100 www.museumflehite.nl
Nachtlicht, t/m 26 jun 2011. *)

Amsterdam – Museum van Loon
020-6245255 / www.museumvanloon.nl
Thérèse Schwartze, De Amsterdamse Fine Fleur geportretteerd, t/m 3 mei 2011. *)

Tentoonstelling samenhangend met die in kasteel Nijenhuis.

Amsterdam - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl
Nieuwe aanwinsten: Werken op papier, t/m 5 juni 2011. *)
Picasso in Parijs, 1900-1907, t/m 29 mei 2011. *)

Drachten – Museum Smalingerland
0512-515647 / www.museumdrachten.nl
Thijs/Evert Rinsema - Tijdgenoten en Dada, t/m 17 juli 2011.

Museum Drachten heeft 2011 uitgeroepen tot het Rinsemajaar. Het themajaar is vernoemd naar de Drachtster kunstenaars Thijs en Evert Rinsema.

Thijs Rinsema (1877-1947) schilderde het liefst eenvoudige alledaagse voorwerpen, die hij modelleerde naar de principes van het kubisme en de Stijl. Evert Rinsema (1880-1958) was actief als dichter.

In 1920 verschenen zijn aforismen Verzamelde volzinnen als uitgave van het tijdschrift De Stijl.

Behalve werk van de Rinsema's is er op de tentoonstelling werk te zien van Schwitters en Van Doesburg en andere kunstenaars met wie zij contact hadden, zoals Paul Citroen, Charley Toorop en Jan Sluyter en plaatsgenoten als Ids Wiersma, S.H. de Roos en Jan Planting.

Drents Museum
Tijdelijk gesloten in verband met verbouwing.

Gouda – MuseumgoudA
0182-331000 / www.museumgouda.nl
Gebakken beesten en zo, 17 april 2011 – 26 juni 2011.
Beeldjes van Goudse aardewerkfabrieken (1900-1980).

Op de tentoonstelling zullen ruim 600 plasticjes van de diverse Goudse aardewerkfabrieken, daterend uit de periode 1900 tot in de jaren '80 te zien zijn. Naast de enorme diversiteit in plasticjes is vooral ook de sterk uiteenlopende uitvoeringen te zien die sommige beeldjes in de loop der jaren hebben ondergaan. Sommige plasticjes zijn kort geproduceerd, meestal in matwit, terwijl anderen van 1928 tot 1951 in productie bleven, zoals het bekende olifantje van Hille, naar oorspronkelijk ontwerp van Chris van der Hoef.

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl
Laszlo Moholy-Nagy, The Art of Light, t/m 1 mei 2011. *

James Ensor Universum van een fantast, t/m 13 juni 2011.

Het indrukwekkende oeuvre van de Belgische expressionist James Ensor (1860-1949) is een ware maskerade. Een parade van groteske figuren, een dolle optocht van feestgangers met maskers, geschminkte vrouwengezichten, skeletten en carnavaleske poppen in felle- of juist pastelkleuren. In de tentoonstelling is speciale aandacht voor de binding van Ensor met Nederland. Al op jonge leeftijd reisde Ensor door Nederland en raakte er geïnspireerd door de oude Hollandse meesters. Bovendien had hij een bijzondere relatie met Jan Toorop in een tijd waarin zij beiden een cruciale artistieke ontwikkeling doormaakten.

De tentoonstelling is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen, met dank aan het Nationaal Archief/collectie Spaarnestad Photo en dankzij de steun van de Vlaamse Overheid.

Pablo Picasso, Ik zoek niet, ik vind, t/m 11 september 2011

In het Tritonkabinet toont het Gemeentemuseum een kleine selectie uit

zijn uitgebreide oeuvre. Aanleiding voor de tentoonstelling is de spectaculaire aankoop van het kubistische schilderij *Lezende vrouw in korset* door de Triton Foundation dat nu voor het eerst in Nederland aan het publiek wordt getoond. Samen met de drie sleutelwerken uit de collectie van het Gemeentemuseum Den Haag vormt het de kern van de tentoonstelling. De presentatie wordt aangevuld met diverse tekeningen en prenten en de bijzondere *Grand vase aux femmes nues* uit 1950, eveneens uit een privé verzameling.

Groningen – Grafisch museum
050-5256497 / www.grafischmuseum.nl
De Ploeg in de jaren twintig – Grafiek uit het Groninger Museum, t/m 24 april 2011. *

Helmond – Gemeentemuseum
0492-587716 / www.gemeentemuseumhelmond.nl
Johan – Made by Vlisco, 21 mei t/m 23 oktober 2011.

Johan Jacobs (1881 - 1955) begon als 14-jarige in de handdrukkerij van Vlisco. Directeur Pieter Fentener van Vlissingen (III) ontdekte Jacobs' tekentalent en gaf hem een baan als tekenaar op de ontwerpafdeling. In de avonduren mocht Jacobs op kosten van de zaak naar de

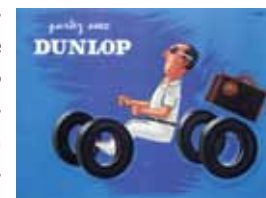

Gemeente Tekenschool. In 1900 slaagde hij en bracht het al snel tot chef van de tekenkamer. Dit bleef hij tot aan zijn pensioen in 1951. Met duizenden ontwerpen en tekeningen liet Johan Jacobs na zijn dood een waardevol historisch document na.

's-Hertogenbosch – Noordbrabants Museum
073-6877877 / www.noordbrabantsmuseum.nl
Vlaamse vedetten. Modernisme bij de zuiderburen 1885-1960, t/m 15 mei 2011. *

Hoorn – Affiche Museum
0229-299846 / www.affichemuseum.nl
Affiches met een knipoog, t/m 5 mei 2011.

Deze tentoonstelling toont affiches van gerenommeerde buitenlandse afficheontwerpers als de Fransman Raymond Savignac en de Zwitser Herbert Leupin, aangevuld met werk van Hollandse meesters. Zoals de zwier van de affiches van Willy Sluiter, het observatievermogen van de legendarische Jo Spier, de kostelijke affiches van een ander Nederlands icoon, Dick Bruna en niet te vergeten Frans Mettes.

Laren - Singer Museum
035-5393939 / www.singerlaren.nl
De Denker denkt weer, t/m 22 mei 2011 *

Leerdam – Nationaal Glasmuseum
0345-614960 / www.nationaalglasmuseum.nl
Compleet Copier, vanaf 16 april 2011.

Wat maakte Andries Copier tot de grootste glaskunstenaar die Nederland ooit heeft gekend? Wat heeft Copier gedaan dat zijn naam nog altijd die mythische klank heeft? Zeker, in bijna ieder huishouden staat nog wel ergens een glas van Copier; zeker hij heeft één van de beroemdste Nederlandse ontwerpen van de 20e eeuw getekend: het Gildeglass en zeker, hij heeft het grootste oeuvre van allemaal. Maar wat maakte dat hij echt boven de rest uitsteeg? Die vraag, was de leidraad bij de samenstelling van de eerste overzichtstentoonstelling van het werk van Andries Copier ooit. In de tentoonstelling "Compleet Copier" zijn circa 1980 werken opgenomen, waarvan 1835 in één van de loopbruggen van het zogenaamde "Transparante Depot" van het nieuwe Nationaal Glasmuseum. Na de tentoonstelling blijft deze Copier-brug permanent bestaan als eerbetoon aan Nederlands belangrijkste glaskunstenaar. In de tentoonstelling wordt r u i m s c h o o t s aandacht geschonken aan de inspiratiebronnen van Copier, en aan de manier waarop hij deze vertaalt in concrete ontwerpen. De bloesem van de smeerwortel

Bloempotten graniver, 1929.

inspireerde hem tot een prachtig servies en Perzisch glaswerk dat hij in het museum zag brachten hem tot een serie schitterende unica's. Wat opvalt aan Copier is zijn bijna onuitputtelijke drang tot experimenteren, vernieuwen en zichzelf te bewijzen als ontwerper. Zijn kracht ligt in de beschikbaarheid van het dagelijks observeren en samenwerken met de blazers, een observatieproces dat er uiteindelijk voor zorgt dat hij het hele ontwerpproces, van de eerste pennenstreek tot aan de voorspelling wat het glas zal gaan doen, vast kan leggen en voorzien, nog voor er een oven aan te pas komt. Op de tentoonstelling zullen de nooit eerder vertoonde ontwerptekeningen die aan de basis stonden van zijn glasontwerpen een prominente plaats innemen

Maastricht – Bonnefantenmuseum,
043-3290190 / www.bonnefanten.nl
Wintertuin, t/m 19 juni 2011.

Voor het eerst is er een uitwisseling tussen de collecties van de stad Luik en het Bonnefantenmuseum. Hoe dicht Maastricht en Luik ook bij elkaar liggen, de culturele en vooral taalverschillen beletten maar al te vaak een goed onderling contact. Na een presentatie van de collectie van het Bonnefantenmuseum bij de burens is het nu de beurt aan hen om ons kennis te laten maken met deze 'juwelen' uit Luik. Hun collectie van de klassiek moderneren is van uitzonderlijk niveau maar

Paul Gauguin, *Le Marquisien a cape rouge*, 1902.

kan nog niet bogen op een grote bekendheid. Met Wintertuin presenteert het Bonnefantenmuseum een veertigtal klassieke meesterwerken uit de collecties van de stad Luik en de Franstalige Gemeenschap van België, waaronder een zevental werken van uitzonderlijke kwaliteit, die bekend staat als de 'Belgische nationale schat' (Chagall, Ensor, Gauguin, Kokoschka, Liebermann, Picasso). Met verder werk van Monet, Pissarro, Van Rysselberge, Signac, Fautrier, Arp, Léger, Jeanneret Le Corbusier, Evenepoel, Magritte, Stevens, Wiertz, Wouters, Smits en Brusselmans.

Noordwijk – Museum Noordwijk
071-3617884 / www.museumnoordwijk.nl
Charlotte van Pallandt werken in Noordwijk, t/m 2 oktober 2011.

De expositie in Museum Noordwijk toont een brede collectie kunstwerken bestaande uit zowel plastieken in brons en steen, penningen als tekeningen. Door de bereidwillige medewerking van de erven en Museum Beelden aan Zee in Scheveningen en bruiklenen van Museum de Fundatie in Heino en Museum de Lakenhal in Leiden, is een aanzienlijk deel van de geëxposeerde beelden en tekeningen voor het eerst museaal te zien.

(b) Marc Chagall,
La Maison bleue,
1920
(o) Oskar Kokoschka,
Monte Carlo, 1925.

De beroemde 'Wilhelmina'; een kleinere bronzen versie van haar bekendste beeld de monumentale Wilhelmina in Rotterdam (en in Den Haag), is in het voorjaar van 2010 aangekocht door Museum Noordwijk. Uiteraard zal dit beeld ook te zien zijn op de expositie. Daarnaast heeft Museum Noordwijk door intensief speurwerk de hand kunnen leggen op nooit eerder vertoonde jeugd- en atelierfoto's en bijzondere kleinoden van de kunstenaar. Peter Struycken zegt over Van Pallandt: 'In de figuurstukken, evenals in de portretten, treft men de voornoemde aspecten aan: de abstrahering van richting en volume en typering door plastiek en lichtval. Volumes en richtingen samengebracht op enkele plans ziet men onderliggend aan de portretten en is manifest in de grote figuurstukken'.

Rotterdam – Chabotmuseum
010-4363713 / www.chabotmuseum.nl
WERELDEN VAN KLEUR Van Monet tot Yves Klein, t/m 5 juni 2011.

Claude Monet,
Het parlement, Zonsondergang,
1904.

Dit voorjaar toont het Chabot Museum de tentoonstelling WERELDEN VAN KLEUR. Van Monet tot Yves Klein. Een indrukwekkend overzicht van internationale meesterwerken uit de kunstmusea in Krefeld. In een compacte

reis door acht decennia kunstgeschiedenis, wordt de triomf en emancipatie van de kleur in de schilderkunst feestelijk gemarkeerd; van het impressionisme van Monet, via de krachtige kleuren van de expressionisten tot de autonomie van de kleur bij de abstracten als Mondriaan en Yves Klein. De visuele reis eindigt tenslotte bij de ontkenning van de kleur in het werk van onder meer Fontana en Manzoni uit de jaren zestig.

In de presentatie in het Chabot Museum nemen de monochroom abstracte werken van Yves Klein een bijzondere positie in. In 1961 organiseerde Museum Haus Lange in Krefeld de eerste museale presentatie van Yves Klein, waarin de architectuur van het museum -een villa van Mies van der Rohe- een grote rol speelde. Zo maakte Yves Klein voor deze gelegenheid het werk *Le Vide*, een volledig witte ruimte, die nog steeds als zodanig is blijven bestaan en recent is gerestaureerd. Omdat het Chabot Museum met zijn woonhuis-karakter en modernistische architectuur

Erich Heckel
Badende in der Bucht, 1912.

treffende overeenkomsten vertoont met Museum Haus Lange, biedt het een passend podium aan deze tentoonstelling, en aan het werk van deze radicale en bevlogen kunstenaar in het bijzonder. Na succesvolle samenwerkingsverbanden met vergelijkbare monografische musea waaronder het Paula Modersohn-Becker Museum in Bremen, zet het Chabot Museum met de tentoonstelling WERELDEN VAN KLEUR. Van Monet tot Yves Klein, waarin het expressionisme een sleutelrol vervult, haar internationale oriëntatie voort.

Schoonhoven – Nederlands Zilvermuseum
0182-385612 / <http://www.ngzkm.com>
ART NOUVEAU ZILVER uit particulier en eigen bezit, 20 september, t/m 20 november 2011.
Bijzonderheden volgen nog.

Zwolle - Museum de Fundatie / Kasteel
Het Nijenhuis, Heino/Wijhe
0572-388188 /
www.museumdefundatie.nl
Thérèse Schwartze - De Nederlandse fine fleur geportretteerd, t/m 13 juni 2011. *

Zaandam – Zaans Museum & Verkade
Paviljoen
075-6162862/ www.zaansmuseum.nl
Van cactus- tot voetbalplaatjes, Zaanse bedrijven en hun albums, t/m 8 mei 2011. *

Zutphen – Stedelijk Museum
0575-516878 / www.museazutphen.nl
Albert Hahn (1877-1918) – Tekenen om te ontmaskeren, t/m 12 juni 2011.

Albert Hahn is een van de bekendste politieke tekenaars die Nederland gekend heeft. Hij publiceerde veel in sociaaldemocratische tijdschriften als het Zondagsblad van Het Volk en zijn opvolger De Notenkraaker. Hahn's prenten geven een prachtig beeld van het boeiende politieke landschap tussen 1900 en 1918.

Onderwerpen van zijn prentkunst zijn onder andere de opkomst van de sociaaldemocratische arbeidersbeweging, de oppositie tegen de regering onder leiding van de antirevolutionair Dr. Abraham Kuyper, de strijd om het algemeen kiesrecht en het (anti-)militarisme tijdens de oorlog.

Albert Hahn, opgeleid als kunstenaar en decoratieschilder, maakte niet alleen politieke prenten. Hij ontwierp ook (reclame)affiches, vaandels en zelfs poppenkastpoppen. Veel uitingen maakte hij in dienst van de sociaaldemocratische beweging. Het maakt Hahn tot een echte vertegenwoordiger van de Gemeenschapskunstbeweging (Kunst voor het Volk). De tentoonstelling besteedt naast Hahn's politieke tekenwerk ook aandacht aan zijn decoratiewerk met duidelijke Art Nouveau invloeden. De tentoonstelling is

samengesteld in samenwerking met het Persmuseum Amsterdam, de beheerder van de collectie en het archief van Albert Hahn.

* Zie voor een uitgebreidere beschrijving de eerder verschenen nieuwsbrieven.

